

Rebe z Radomska

Był niezwykłym rabinem – nie tylko charyzmatycznym przywódcą tysięcy chasydów, ale także biznesmenem. Rabin David Berman – specjalista ds. naukowych w MGW – pisze o Salomonie Henochu Rabinowiczu, zamordowanym 1 sierpnia 1942 r. w getcie warszawskim

Rabin Salomon Henoch Rabinowicz (Szlomo Chanoch ha-Kohen Rabinowicz), urodzony w 1882 roku, był czwartym i ostatnim rabinem chasydzkiej dynastii Radomsk. Urodził się w Radomsku, w Polsce, jako starszy z dwóch synów. Ożenił się z córką rabina **Ahrona Twerskiego z Krasand** i miał jedną córkę, **Reizel**. Wyszła ona za mąż za kuzyna swojego ojca, rabina **Dawida Mosze Rabinowicza** (1906-1942), w 1929 roku. Rabin Dawid Mosze był synem rabina **Nossona Nachuma Hakohen Rabinowicza** – rabina z Kromołowa.

Po śmierci ojca w 1910 roku zastąpił go jako rabina i był dynamicznym i charyzmatycznym przywódcą. Tysiące chasydów pojawiało się w jego dworze w szabat i święta żydowskie. W przededniu II wojny światowej Radomsko było trzecim co do wielkości ośrodkiem chasydyzmu, po Ger (Góra Kalwaria) i Aleksandrowie.

Rabin Salomon Henoch Rabinowicz był pod wieloma względami niezwykłym rabinem. Był zarówno rabinem, jak i biznesmenem – największym milionerem pośród polskich rabinów. Dla innych biznesmenów był nie tylko partnerem, ale także sam kierował dużymi przedsiębiorstwami, w tym hutą szkła. Był właścicielem wielu domów w Polsce – w Warszawie i w Sosnowcu – a od 1933 roku, zanim Hitler doszedł do władzy, był także właścicielem wielu domów w Berlinie i Lipsku.

Rabin z Radomska przesiadywał dzień i noc ucząc się Tory w służbie Bogu. W różnych miastach Polski i Galicji zbudował jesziwy, a interesami kierowali lojalni wobec niego chasydzi. Nawet gdy był przywódcą tysięcy chasydów, podróżował do innych rabinów jako chasyd, w szczególności do

Rebe Chortkowera i Rabina **Yisroela Freidmana**.

Kiedy mając dwadzieścia dziewięć lat został Rebe, był już odnoszącym sukcesy biznesmenem prowadzącym interesy w Berlinie, Łodzi, Warszawie i Krakowie. Zamiast przyjmować darowizny, jak to było w zwyczaju, przy wielu okazjach pomagał finansowo swoim chasydom. Chociaż był wielkim uczonym, powstrzymał się od okazywania tego w otwarty sposób. Pomimo swojego bogactwa, mało wydawał na swoje potrzeby, przeznaczając znaczną część środków finansowych na utrzymanie trzydziestu sześciu jesziw na terenie Polski.

Był bardzo podziwiany przez chasydów w całej Polsce i Galicji, trzymał się z dala od sporów i kłótni (do dziś chasydzi rozróżniają Polskę i Galicję jako osobne byty ze względu na różnice żydowskich zwyczajów i języka). Mówi się, że był jedynym Rebe w Polsce, do którego przybywała duża liczba galicyjskich chasydów. W Krakowie było więcej sztybli radomskich, niż tych z Ger (Góry Kalwarii).

W każdy szabat i święta, tysiące chasydów z Polski i Galicji przybywały do Sosnowca, gdzie rabin mieszkał przed wybuchem II wojny światowej. Rebe prowadził postępowania w dawny radomszczański sposób, recytując Torę, śpiewając szabasowe pieśni i dzieląc się posiłkami.

Posiadał wielką i cenną, osobistą bibliotekę, zawierającą stare rękopisy i druki, która była uważana za drugą co do wielkości prywatną bibliotekę w Polsce, a większą była jedynie kolekcja **Rebe z Ger** (Góry Kalwarii). Każdego roku Rebe z Radomska wydawał duże sumy na zakup starych dokumentów i książek.

W następstwie zawieruchy wywołanej przez I wojnę światową Rebe dostrzegł potrzebę nowej metody edukacji chasydzkiej. W 1926 roku ogłosił swój plan utworzenia sieci jesziw, zwanej Keser Torah. Niedługo potem otwarto osiem jesziw w Będzinie, Podgórzu, Chrzanowie, Wolbromiu, Oświęcimiu, Częstochowie, Łodzi i Krakowie. Rebbe zapłacił za całą operację – w tym wynagrodzenie personelu, wyżywienie i zakwaterowanie dla studentów – ze swoich własnych środków.

W Sosnowcu powstała jesziwa dla studentów zaawansowanych, a kierownictwo nad nią Rebbe

powierzył zięciowi, rabinowi Dawidowi Mosze Rabinowiczowi. Rabin David Mosze był również dziekanem całej sieci Keser Torah, monitorował postępy studentów, prowadził lekcje i zarządzał końcowymi egzaminami semestralnymi.

W ciągu następnej dekady otwarto jeszcze więcej jesziw, a w przededniu II wojny światowej było w Polsce już 36 oddziałów Keser Torah liczących tysiące studentów. Zostały one rozwiązane podczas niemieckiej okupacji, a większość studentów zamordowano w czasie Holokaustu.

Po wybuchu wojny rabin, który wypoczywał w Karpatach, wrócił do Łodzi, gdzie namawiano go do ucieczki z Polski, dopóki było to jeszcze możliwe. Odmówił mówiąc, że chce pozostać ze swoimi żydowskimi braćmi. Około Chanuki przyjechał do Warszawy (1939-40), gdzie początkowo mieszkał na ulicy Dzielnej, a następnie przeniósł się do mieszkania jednego ze swoich chasydów, rabina **Nossona Ehrlicha** przy ulicy Nowolipki 30.

Kilka razy planowano jego ucieczkę, ale Rebe za każdym razem odmawiał skorzystania z takiej szansy. Według zeznań radomszczańskiego chasyda, **Abby Bornsteina** z Londynu, kilkakrotnie telefonował on do **Rebe do Sosnowca** w sierpniu 1939 r., z propozycją wywiezienia go samolotem do Anglii. Na to Rebe odpowiedział: „A gdzie mam zostawić Żydów?” W połowie 1940 roku jego chasydzi zakończyli przygotowania do wywiezienia go do Włoch, ale odmówił, mówiąc: „Chcę być ze wszystkimi Żydami”.

Rebe z Radomska był jednym z czołowych chasydzkich rabinów uwięzionych w warszawskim getcie. Pomimo niebezpieczeństwa odmówił zgolenia brody. Został wpisany na listę jako pracownik przedsiębiorstwa pogrzebowego i nosił czapkę Pinkerta, a później zarejestrowano go w szopie Shultza. Dzięki staraniom jego kierownika, **Avrahama Hendla**, Rebe uzyskał pozwolenie na pracę, mimo że miał ponad pięćdziesiąt lat. Hendlowi z trudem udało się przekonać władze, że „Rabinowicz” był niezastąpionym ekspertem w swojej dziedzinie. Niestety, Rebe spędzał dużo czasu w swoim mieszkaniu i to ostatecznie doprowadziło do jego śmierci.

W getcie warszawskim uczył traktatu Taanit. Z powodu pogorszenia wzroku z powodu cukrzycy kontynuował naukę Tory, ucząc się jej głównie na pamięć. W okresie pobytu w getcie w jego

mieszkańcu odbywały się regularne nabożeństwa modlitewne, a w szabat Rebe celebrował szalosz seudot (trzeci posiłek szabatowy), w którym uczestniczyło wielu chasydów. Jego zięć, rabin Dawid Mosze Rabinowicz także regularnie udzielał lekcji w warszawskim getcie i komponował wiele nowatorskich rozmyślań na temat Tory, które zapisywali jego studenci. Według **Hillela Seidmana**, pomimo związanego z tym niebezpieczeństwa, Rebe z Radomska nadal odwiedzał innych rabinów. Ponadto wciąż hojnie udzielał pomocy charytatywnej potrzebującym, chociaż na tym etapie był bez środków i żył z pożyczek.

Rebe i wszyscy członkowie jego rodziny, w tym jedyna córka, zięć i ich mały syn, zostali zabici podczas akcji w getcie w dniu 1 sierpnia 1942 roku. Kiedy naziści zaatakowali jego dom z zamiarem deportacji mieszkańców, Rebe odmówił jego opuszczenia mówiąc: „Wiem, że przyszlście mnie zabić”. 18. dnia hebrajskiego miesiąca Aw, 1942 roku, Rebe i jego rodzina zostali zamordowani przez Niemców w swoim mieszkaniu. **Binyaminowi Kaminerowi**, synowi znanego przywódcy gminy **Meshulama Kaminera** udało się zorganizować pochówek Rebe z Radomska na warszawskim cmentarzu przy ul. Okopowej (Gęsiej), gdzie po dziś dzień ohel wyznacza miejsce jego spoczynku.

Źródła:

Seidman, Hillel. "The Warsaw Ghetto Diaries"

Hendel, Avraham. "The Final Path of the Torah Giants in the Warsaw Ghetto"

Unger, Menashe. "Hasidic Rebbes Who Were Killed by the Nazis"

Tannenbaum, Rabbi Gershon. "Radomsker Rebbe's Yahrzeit"

Poznanski, Yehiel. "Remembrances of the Past"

Rabinowicz, Tzvi. "Hasidism: The Movement and Its Masters"

Rabinowicz, Tzvi. "The World of Hasidim"

Hamodia Magazine, 21 lipca 2011 r. „A World That Was”.

Farbstein, Esther. "Hidden in Thunder"

Besser, Rabbi Shlomo C. „The Chessed L'Avraham of Radomsk”, Hamodia, 30 sierpnia 2012 r.

Schindler, Pesach. "Hasidic Responses to the Holocaust"

Friedman, Jonathan C. "The Routledge History of the Holocaust"

Opr. Anna Kilian

David Berman – urodzony w Sydney w Australii. Po ukończeniu uczelni Gateshead Yeshiva w Wielkiej Brytanii i uzyskaniu ordynacji rabinackiej, przeprowadził się do Izraela, gdzie był wykładowcą m.in. w Sanz Talmudic Academy i zajmował się pogłębionymi studiami nad klasycznymi tekstami hebrajskiej literatury rabinicznej. Mieszka na stałe w Warszawie.

Autor: rabin David Berman

Data publikacji: 2019-10-07

Data wydruku: 2023-06-03 11:40

Źródło: <https://1943.pl/arttykul/rebe-z-radomska/>